

1%

Lapunk megjelentetéséhez különösen arra kaptunk azoktól, akik tavalyi jövedelmük egy százalékával segítették az Élet és Kérésünk idén is ugyanaz: **rendelkezzenek**

Ha adóbevallását az adóhivatal állítja össze, akkor rendelkezni a szabad felhasználású 1 százalékról a hivataltól kapott bevallását, töltsse ki és a civil szervezetek támogatásáról szóló lapot. bevalláskor is keresse az 1 százalék felajánlás

Élet és Irodalom Alapítvány Adószáma

hirdetés

Fenyő Dániel

Az emlékezet kihantolása

KÖNYVKRITIKA - LXV. évfolyam, 8. szám, 2021. február 26.

A+ Nagyítás

A- Kicsinyítés

 Nyomtatható Cikk küldése Ajánlom

Kisantal Tamás: Az emlékezet és a felejtés helyei. A vészkorszak ábrázolásmódjai a magyar irodalomban a háború utáni években. Kronosz Kiadó, Pécs, 2020, 313 oldal, 4500 Ft

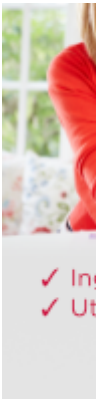
Kisantal Tamás kérdésfeltevése „hogya »miről és hogyan beszéltek, amikor bizonyos korszakokban a második világháború egyes eseményeiről és a zsidóság (valamint más embercsoportok) üldöztetéséről, pusztulásáról az irodalmi mezőn belül megnyilatkozásokat tettek«”. (46.) Ebből kiindulva a szerző az általa vizsgált irodalmi szövegeket kulturális lenyomatként, emlékezhelyként kezeli, amelyek a múlt elbeszélésén keresztül képesek láttatni a jelen viszonyait is. A kutató néhány kivételtől eltekintve nem „jó”, hanem a vizsgálódás szempontjából érdekes szövegek alapos kontextuális olvasatát végzi el.

tekintve is sokienek, szerzőik – az eseményekről való történelmi távolság miatt – pozíciójuknál fogva hajlamosak bizonyos premisszákkal élni. A holokauszt szocializmus által megszabott szűk, teleologikus értelmezését az elmúlt évtizedekben felváltotta az – ahogy elméleti importokkal lenni szokott – olykor kevésbé reflektáltan átvett nyugati diskurzus. Ezzel együtt alakult a holokausztirodalom magyarországi kánonja, amelynek domináns beszédmódját a hetvenes években íródott, holokausztot (is) tematizáló alkotások határozzák meg: az *Egy családregény vége*, a *Hajtűkanyar*, de leginkább Kertész Imre *Sorstalansága*. Minden más majdhogynem csak hozzá mérve vált e kánon részévé; annak előzményeként vagy folytatásaként.

Mindez azért is érdekes, mert Magyarországon még a hetvenes évek végén is magyarázatra szorult, hogy mit jelöl a *holokauszt* kifejezés. A holokausztirodalommal foglalkozó kutató egyik legnehezebb, ezzel együtt pedig legfontosabb feladata emiatt az lehet, hogy az utóbb kialakult értelmezői rétegektől megszabadítva képes legyen saját kontextusában újraolvasni és helyi értékén láttatni azokat az alkotásokat, amelyek magukon hordják a holokauszt nyomát. Kisantal Tamás pedig kiváló könyvében pontosan ezt teszi. A reflexív utóhangot leszámítva a szerző hét nagyobb egységbe rendezte a kötetet, aminek tanulmányai mára elfeledett sajtó- és irodalmi szövegeken keresztül tárják fel a holokausztról, pontosabban a vészkorszakról való beszéd változatait a háború utáni években, kitekintve az ötvenes évek második felére is. Ez az időszak kifejezetten izgalmas vizsgálódási terep, amelyet a szerző körültekintően és következetes módszertannal jár be, miközben elegánsan cáfolja azt a mélyen beágyazott kulturális toposzt, miszerint a fentebb említett regények megjelenéséig nem volt nyilvános beszéd a holokausztról.

Kisantal Tamás kérdésfeltevése, „hogy »miről és hogyan beszéltek, amikor bizonyos korszakokban a második világháború egyes eseményeiről és a zsidóság (valamint más embercsoportok) üldöztetéséről, pusztulásáról az irodalmi mezőn belül megnyilatkozásokat tettek«.” (46.) Ebből kiindulva a szerző az általa vizsgált irodalmi szövegeket kulturális lenyomatként, emlékezhelyként kezeli, amelyek a múlt elbeszélésén keresztül képesek láttatni a jelen viszonyait is. A kutató néhány kivételtől eltekintve nem „jó”, hanem a vizsgálódás szempontjából érdekes szövegek alapos kontextuális olvasatát végzi el. Ugyanakkor nem feledkezik meg reflektálni azok esztétikai hiányosságaira sem, még ha újra és újra jelzi is, hogy az alkotásokat a jelenlegi elvárásaink felől bírálni nem érdemes, hiszen még nem teremtődtek meg azok az etikai és esztétikai keretek, amelyek segítségével ma (sem tudva pontosan, hogy miről, de) beszélünk. Az például, hogy egy novella lágerbe zárt szereplői szabadságukat egy vers „Sztálin” zárószavának elhangzása közben élik meg, ma olvasva egyszerre megmosolyogtató és elkeserítő, ennél azonban sokkal izgalmasabb kérdés, hogy milyen az a politikai és társadalmi kontextus, amelybe egy ilyen szöveg illeszkedhet.

ELET ÉS
IRODALOM

Te

ELET ÉS
IRODALOMAz É
Szal
besz
és M
rece
<https://www.életésirodalom.hu/>

logainak ervenyterenne voltak, ugyanakkor a tárgyat időszakban meg nem alakult ki egy – legalább látszólag – koherens kifejezésrendszer a múlt elbeszélésére. A kulturális befogadást és termelést a korábbi idők bevetett formái határozták meg. Ezért volt lehetséges a kabaré és egyéb populáris műfajok kódjait alkalmazó, egyébként kifejezetten izgalmasnak tűnő szövegeket írni a holokausztról, ezért lehetett a magyar bűnösöket akár a fasizmuséhoz nagyon is hasonló retorikával kirekeszteni a társadalomból, és a már meglévő mártír- és áldozatszerep alapján antifasiszta ellenállóként megjelenítve értelmessé tenni a légerekbe zárt emberek irracionális pusztulását. Kisantal Tamás könyvében ugyan figyelmeztet, hogy kezeljük kritikusan a paratextusokat, jelen esetben mégis hihetünk a borítószerzőnek: fontos, hiánypótló munkáról van szó.

editorkönyv